तालमात्र, यवमात्र &c. –2 The full measure of anything, the whole or entire class of things, totality; जीवमात्रम् or प्राणिमात्रम् 'the entire class of living beings'; मनुष्यमात्रो मर्त्यः 'every man is mortal'; वस्तुमात्रपक्षकोऽनुपसंहारी (हेतुः) Tarka K.; मानुषमात्रदुष्करं कर्मानुष्ठितम् Dk. –3 The simple measure of anything, the one thing and no more, often translateable by 'mere', 'only', 'even'; जातिमात्रेण H. 1. 58 'by mere caste', टिट्टिभमात्रेण समुद्रो व्याकुलीकृतः 2. 149 'by a mere wag-tail', वाचामात्रेण जाप्यसे Ś. 2 'merely by words'; so अर्थमात्रम्, संमानमात्रम् Pt. 1. 83; used with past participles मात्र may be translated by 'as soon as', 'no sooner than', 'just'; विद्धमात्रः R. 5. 51 'as soon as pierced'; 'when just pierced'; भुक्तमात्रे 'just after eating'; प्रविष्टमात्र एव तत्रभवति Ś. 3 &c. –4 An element, elementary matter; अहं पयो ज्योतिरथानिलो नभो मात्राणि देवा मन इन्द्रियाणि Bhāg. 10. 59. 31.

मात्रा 1 A measure; see मात्रम् above. –2 A standard of measure, standard, rule. –3 The correct measure; तस्य मात्रा न विद्यते Mb. 13. 93. 45. –4 A unit of measure, a foot. –5 A moment. –6 A particle, an atom; पृथिवी च पृथिवीमात्रा &c. Praśna Up. 4. 8. –7 A part, portion; लभेमहि धनमात्रान् Ch. Up. 1. 10. 6; सुरेन्द्रमात्राश्रितगर्भगौरवात् R. 3. 11. –8 A small portion, a little, trifle, a little quantity, a small measure only; see मात्र (3). –9 Account, consideration; राजेति कियती मात्रा Pt. 1. 40 'of what account or consideration is a king', *i. e.* I hold him of no account; कायस्थ इति लघ्वी मात्रा Mu. 1. –10 Money, wealth, property; शून्यमठिकायां मात्राः समवतार्य Dk. 2. 8; नक्तंदिनं कक्षान्तरात्तां मात्रां न मुञ्चति Pt. 1; कथमस्यार्थमात्रा हर्तव्या *ibid.* –11 (In prosody) A prosodial or syllabic instant, the time required to pronounce a short vowel; गच्छेत् षोडशमात्राभिः Śukra. 4. 963; एकमात्रो भवेद् ह्रस्वः. –12 An element. –13 The material world, matter. –14 The upper part of the Nāgarī characters. –15 An ear-ring. –16 An ornament; a jewel. –17 A measure of time (in music.). –18 Function of the organs (इन्द्रियवृत्ति). –19 Change (विकार); सन्निवेश्यात्ममात्रासु सर्वभूतानि निर्ममे Ms. 1. 16. –20 =बुद्धिः; न मात्रामनुरुध्यन्ते Mb. 12. 270. 12 (com. मीयते विषया अनयेति मात्रा बुद्धिः). –**Comp.** –**अङ्गुलम्** a measure equal to the middle digit of the middle finger in the right hand of the architect or priest, employed in measuring the sacrificial objects like the kuśa grass or seat, the spout of a ladle, and the ladle &c.; Suprabhedāgama 30. 4/5, 7/8. –**अर्धम्** half of a prosodial instant. –**गुरु** *a.* (food) heavy on account of its ingredients. –**च्युतकम्** a kind of artificial composition, getting out another meaning by the omission of a Mātrā; *e. g.* मूलस्थितिमधः कुर्वन् पात्रैर्जुष्टो गताक्षरैः । विटसेव्यः कुलीनस्य तिष्ठतः पथिकस्य सः ॥ (where the omission of the Mātrā in विट makes the sense applicable to a वट). –**छन्दस्**, –**वृत्तम्** a metre regulated by the number of prosodial instants it contains, *e. g.* the Āryā. –**भस्त्रा** a money-bag. –**लाभ** (pl.) acquisition of wealth. –**वस्तिः** an oily clyster. –**संगः** attachment to or regard for household possessions or property; प्राणयात्रिकमात्रः स्यान्मात्रासङ्गाद्विनिर्गतः Ms. 6. 57. –**समकः** N. of a class of metres; see App. –**स्पर्शः** material contact, contact with material elements; मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः Bg. 2. 14; Bhāg. 1. 6. 35.

मात्रिका A syllable or prosodial instant (= मात्रा above).

मात्सर *a.* (–री *f.*), **मात्सरिक** *a.* (–की *f.*) Jealous, envious, malicious, spiteful.

मात्सर्यम् 1 Envy, jealousy, spite, malice; अहो वस्तुनि मात्सर्यम् Ks. 21. 49; Ki. 3. 53; मात्सर्यमुत्सार्य विचार्य धूर्याः S. D. –2 Displeasure.

मात्स्य *a.* Relating to or coming from fish; यदर्थमदधाद्रूपं मात्स्यं लोकजुगुप्सितम् Bhāg. 8. 24. 2.

मात्स्यन्यायः The maxim of the bigger fish devouring the smaller ones, hence anarchy, disorder; अप्रणीतो हि (दण्डः) मात्स्यन्यायमुद्भावयति Kau. A. 1. 4; मात्स्यन्यायाभिभूताः प्रजाः मनुं वैवस्वतं राजानं चक्रिरे Kau. A. 1. 13.

मात्स्यिकः A fisherman; P. IV. 4. 35.

माथः [मथ्-घञ्] 1 Stirring, churning, shaking about. –2 Killing, destruction. –3 A way, road.

माथकः A destroyer.

माथुर *a.* (–री *f.*) [मथुरायां भवो मथुराया आगतो वा अण्] 1 Coming from Mathurā. –2 Produced in Mathurā. –3 Dwelling in Mathurā. –**री** A kind of वृत्ति.

मादः [मद्-घञ्] 1 Intoxication, drunkenness. –2 Joy, delight. –3 Pride, arrogance. –4 War.

मादक *a.* (–दिका *f.*) [मद्-णिच् ण्वुल्] 1 Intoxicating, maddening, stupefying. –2 Gladdening. –**कः** A gallinule.

मादन *a.* (–नी *f.*) [मद्-णिच् ल्यु-ल्युट् वा] Intoxicating &c.; see मादक. –**नः** 1 The god of love. –2 The thorn-apple. –**नम्** 1 Intoxication. –2 Delighting, exhilaration. –3 Cloves.

मादनीयम् An intoxicating drink.

मादिका, मादिनी, मादुः Hemp.

मादृक्ष *a.* (–क्षी *f.*), **मादृश्** *a.*, **मादृश** *a.* (–शी *f.*) Like me, resembling me; प्रवृत्तिसाराः खलु मादृशां गिरः Ki. 1. 25; U. 2; उपचारो नैव कल्प्य इति तु मादृशाः R. G.

माद्रकः A prince of the Madras.

माद्रवती N. of the second wife of Pāṇḍu.

माद्रिका A Madra woman.

माद्री N. of the second wife of Pāṇḍu. –**Comp.** –**नन्दनः** an epithet of Nakula and Sahadeva. –**पतिः** an epithet of Pāṇḍu.